

Regiodag Slim Watermanagement IJsselmeergebied/ZON

Het is vrijdag 17 november 2017, de dag waarop de Slim Watermanagementregio's IJsselmeergebied en ZON elkaar ontmoeten. In het Overijsselse Dalfsen druppelen ruim 50 waterbeheerders een voor een binnen. Ze schudden handen, drinken koffie en maken zich op voor een informatieve netwerkdag. Buiten stroomt de Vecht.

Gecombineerde bijeenkomst

Het landelijke project SWM is onderverdeeld in zes regio's. Het bijzondere van de regiodag in Dalfsen is dat twee van die zes SWM-regio's samen optrekken: de regio IJsselmeergebied en de regio Zoetwater Oost-Nederland (ZON). Dagvoorzitter Astrid Meier (Hydriade): "Logisch dat deze twee SWM-regio's samen een ontmoetingsdag hebben georganiseerd. Er is veel overlap: zowel qua gebied als qua bemensing. Ze vormen samen een lerend netwerk."

Foto: Deelnemers geven de draad door aan collega's. Zo wordt het SWM-netwerk zichtbaar.

Het thema SWM speelt in verschillende samenwerkingsverbanden: het regionaal waterbeheerdersoverleg, in het directeurenoverleg IJsselmeergebied, de projectgroep IJsselmeergebied, de projectgroep ZON en de landelijke programmagroep SWM. Van alle groepen zijn er vertegenwoordigers aanwezig op de regiodag. Op 17 november valt de regiodag SWM in Dalfsen bovendien samen met een bijeenkomst van het directeurenoverleg IJsselmeergebied. Daardoor kunnen operationele

waterbeheerders, beleidsmakers, hydrologen en bestuurders elkaar ontmoeten en opgedane inzichten uitwisselen.

Maar de vraag die daarbij opkomt is: wie kent wie? Om het netwerk inzichtelijk te maken gingen er bollen gekleurde wol rond. Daardoor werd duidelijk wie met wie verbonden is.

Organisatie

Het SWM-netwerk blijkt complex, maar de ontmoeting is goed geregisseerd. Organisatoren Anjo van Stralen (projectleider OFP/SWM IJsselmeergebied en tevens voorzitter regionaal waterbeheerdersoverleg) en Chris Westhuis (projectgroep OFP/SWM), beide van RWS Midden Nederland, lichten samen het programma van de regiodag toe.

"Het ochtendprogramma bestaat uit een plenair deel met vier sprekers, gevolgd door twee workshoprondes. Daarbij is er keuze uit zes verschillende thema's. In de middag spelen de deelnemers de serious game SWM. Daarvan bestaan er twee verschillende varianten. Er is een versie die wateroverlast simuleert en er is een droogtevariant. Het spel wordt zowel in de regiobijeenkomst SWM als in het directeurenoverleg gespeeld. We eindigen de SWM-netwerkdag plenair. En aansluitend is er een borrel."

Plenaire opening: slim samenwerken

Erik Wagener, directeur van het Waterschap Drents Overijsselse Delta, opende het plenaire deel van de regiodag met een pleidooi voor slim samenwerken. Wat is daarvoor nodig? "In de

eerste plaats vraagt het sterke, zelfbewuste partners die weten waar ze het over hebben. Daarnaast vraagt het om flexibiliteit: partners moeten van perspectief kunnen veranderen en zich kunnen verplaatsen in de ander. Tenslotte moeten partners steeds actief zoeken naar kansen. Daartoe moeten ze hun scope tijdelijk kunnen vergroten.”

Foto: De Vecht bij Dalfsen geldt als miniatuurversie van het Nederlandse rivierenlandschap.

Als concreet voorbeeld noemde Wagener de samenwerking rond de rivier de Vecht in Dalfsen. “De rivier wordt door vele partijen in de regio gekoesterd. Het water is een inspiratiebron. Maar om nieuwe ideeën te kunnen realiseren moeten partijen wel samenwerken. Dat geldt bijvoorbeeld voor de gemeente en het waterschap. De gemeente Dalfsen ontwikkelt een nieuw stadsfront voor het dorp. Tegelijkertijd werkt het waterschap aan dijkverhoging langs de Vecht. Toen de gemeente ons als waterschap vroeg om die geplande dijkverhoging naar voren te trekken zodat de werkzaamheden gecombineerd konden worden, was dat dus een kwestie van slim samenwerken.” Wagener noemt ter afsluiting de grensoverschrijdende verkenning voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). “Stel je voor dat je bovenstrooms al maatregelen neemt zodat er benedenstrooms minder zorgen ontstaan. Dat is het toppunt van samenwerking.”

Kennismaken met het watersysteem WDO

Frank Fokkema, hydroloog bij het Waterschap Drents Overijsselse Delta, liet collega-waterbeheerders van SWM nader kennismaken

met het watersysteem van het Waterschap Drents Overijsselse Delta. Hoewel droogte een belangrijk thema blijkt, ging Fokkema vooral in op hoogwaterveiligheid. Hij noemde daarbij drie verschillende voorbeelden in het gebied:

- het natuurgebied Dwingelderveld (“Hoe maak je van het natuurgebied een spons, terwijl je tegelijkertijd lokale wateroverlast door piekbuien voorkomt?”);
- polder Mastenbroek (“Welke maatregelen passen in een middeleeuwse polder, en wat kunnen we daarbij leren uit de geschiedenis?”);
- en tenslotte de Vecht als casus voor grensoverschrijdende samenwerking;

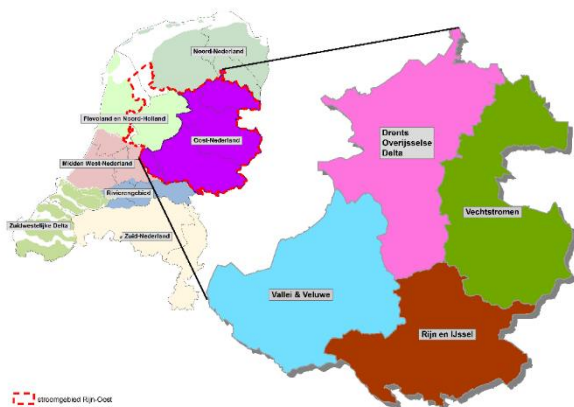
Fokkema: “De regenwaterrivier stroomt eerst 100 kilometer door Duitsland. Daarna nog 67 kilometer door Nederland waarna die uitmondt in het Zwarte Water. Om hoogwaterafvoer te voorspellen werken we met FEWS Vecht. Gegevens van Rijkswaterstaat, de waterschappen én van de Duitse collega’s komen samen in het informatieplatform. Besluitvorming over waterafvoer vindt plaats volgens de verdringingsreeks. Daarbij geldt: vasthouden-bergen-afvoeren. Maar om de hoogwaterpiek vanuit Duitsland vóór te kunnen zijn, is het wellicht juist handiger om het water niet vast te houden maar eerder af te voeren. Daar moeten we het over gaan hebben.”

Stroomgebied van de Vecht (Wikipedia)

Definitiestudie Slim Watermanagement ZON

Ebbing van Tuinen (Witteveen en Bos) presenteerde de Definitiestudie Slim Watermanagement regio Oost-Nederland, die door de werkgroep ZON van het RBO Rijn-Oost in 2016 is uitgevoerd. Hij toonde een kaart van het hoofdwatersysteem waaruit blijkt hoe het Rijnwater bij stuw Driel wordt gesplitst over de Nederrijn-Lek en de IJssel, en vervolgens hoe het via een uitgebreid kanalsysteem over het gebied in Oost-Nederland verder wordt verdeeld.

Kaart: Zoetwatervoorziening Oost-Nederland, stroomgebied Rijn-Oost (www.overijssel.nl)

Er zijn twee sturingsknoppen om het oppervlaktewater in Oost-Nederland te verdelen: via het peilbeheer van het IJsselmeer en via sturing bij stuw Driel. Verder zijn er twee belangrijk stuurknoppen in de IJssel, namelijk de aanvoergemalen bij Eefde en bij Deventer. Vandaaruit kan het water verder verdeeld worden via een uitgebreid kanalsysteem. Via de Twentekanal kan water tot aan Oost-Groningen omhoog worden gepompt. Ebbing van Tuinen: “Door het uitgebreide kanalsysteem met stuwen en gemalen valt er in principe veel te sturen. Maar om dat efficiënter te kunnen doen zou je de watervraag in de regio Oost-Nederland nog preciezer moeten alloceren. Daar liggen kansen voor SWM. Overigens blijkt de totale watervraag in het stroomgebied van Oost-Nederland relatief bescheiden: ongeveer 42 m³/s. Ter vergelijking: in andere grote gebieden is dat 75 m³/s tot 89 m³/s.”

Casus: in de Definitiestudie SWM-ZON worden kansen voor het operationele waterbeheer geïdentificeerd. De vraag is bijvoorbeeld: welke baten levert SWM op? Daarbij gaat het over het voorkomen van schade. Ter illustratie een rekenvoorbeeld uit het rapport: wat zijn de baten als droogteschade in de landbouw wordt voorkomen? De totale landbouwopbrengsten in het wateraanvoergebied van aanvoergemalen Eefde en Ankersmit bedragen ongeveer 235 miljoen euro per jaar. Wanneer er in een droge periode een inlaatstop van 10 dagen voor aanvoergemalen Eefde en Ankersmit zou optreden, zou dit in het wateraanvoergebied leiden tot een derving van landbouwopbrengsten van ongeveer 7 miljoen euro. Met andere woorden: als door Slim Watermanagement de wateraanvoer op peil wordt gehouden, bedragen de baten 7 miljoen euro voor een periode van 10 dagen met wateraanvoer. Als de (vermeden) inlaatstop langer duurt dan 10 dagen nemen deze baten navenant toe.

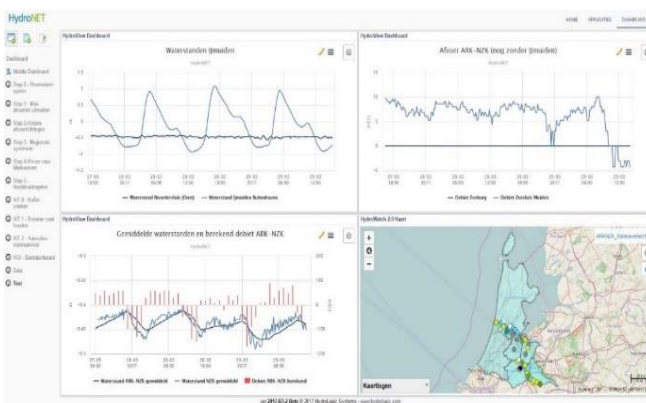
Gezamenlijk informatiescherm

Marcel Kotte (Rijkswaterstaat WVL), presenteert de contouren van een gezamenlijk informatiescherm dat voor het IJsselmeergebied en ZON wordt ontwikkeld. Kotte: “Het informatiescherm is bedoeld om meer inzicht te krijgen in de actuele situatie van het eigen watersysteem in relatie tot het watersysteem van de omringende partners. Het moet in de zomer van 2018 klaar zijn. Ook andere SWM-regio's ontwikkelen een informatiescherm. We willen voorkomen dat er straks zes verschillende varianten ontstaan. Daarom zorgt het landelijke programma voor coördinatie. Bijvoorbeeld om te zorgen dat het gezamenlijke informatiescherm straks aan enkele belangrijke randvoorwaarden voldoet.”

Welke? “Voor een gezamenlijk informatiescherm is het cruciaal dat data meteen bij de bron beschikbaar komen via open webservices. We willen daarmee voorkomen dat data dubbel

worden opgeslagen. Een andere belangrijke factor is de semantiek van de data. Als de ene waterbeheerder zijn afvoergegevens per kwartier rapporteert terwijl de ander dat per vijf minuten doet, is dat onhandig. Daar kan het informatiescherm niets mee. Daar moet je afspraken over maken.” Tenslotte noemt Kotte nog afspraken over authenticatie. “Het computersysteem moet weten wie de gebruiker is. Die komt met een inlogcode in het informatiescherm. Maar misschien wil je dat in een crisissituatie wel anders organiseren. Datzelfde geldt ook voor autorisatie: krijgen sommige gebruikers extra rechten, of niet?”

Zulke afspraken helpen om services te uniformeren. “Stel je voor dat het informatiescherm dat al ontwikkeld is voor het ARK/NZK ook meteen gebruikt kan worden voor ZON, en andersom: dat het informatiescherm voor ZON ook meteen voor ARK/NZK beschikbaar is. Dat is precies wat we willen bereiken. Voorwaarde is dat we uniforme webservice gaan gebruiken in plaats van FDP.”

Voorbeeld gecombineerde informatiescherm ARK/NZK met informatie van vier waterschappen en Rijkswaterstaat

Met uniforme webservices sluit het informatiescherm ook aan bij de doelen van de Digitale Delta. “Als je met uniforme webservices werkt, zorg je ervoor dat de data vindbaar zijn. De webservice heeft dus een catalogusfunctie. Dat is handig als je data wilt zoeken. Eenmaal aangesloten op het internet kan straks elke databron communiceren met de uniforme webservice. Met geüniformeerde webservices zijn

er veel meer data beschikbaar, waardoor er betere apps gebouwd kunnen worden. Daardoor kunnen ontwikkelaars meer applicaties maken.”

Overzicht van de workshops

Op de regioday SWM zijn er twee workshoprondes georganiseerd, waarbij er keuze is uit zes verschillende thema's. Na afloop geven de workshopleiders elk een korte reactie op het verloop van hun workshop.

1. Een objectieve waterverdeling vanuit het IJsselmeer naar de regio's

Pier Schaper van Wetterskip Fryslân. “De workshop ging over de verdeling van water bij schaarste. De vraag is hoe we de watervraag per gebruikscategorie in beeld kunnen brengen zodat we het schaarse water objectief kunnen verdelen. We willen immers het water economisch optimaal benutten.”

2. SWMM IJsselmeergebied- van sturing naar optimalisatie?

Bastiaan Beentjes van Waternet/AGV: “Het gesprek in de workshop ging onder andere over de wens om bestaande redeneerlijnen concreter te maken, zodat die meer aansluiten bij het operationele beheer. Pas als je precies weet waar de pijn of juist de winst zit in het gebied, zijn redeneerlijnen zinvol, volgens de deelnemers.”

3. Sturingscriteria voor het operationaliseren van het flexibele peilbeheer;

Goswin van Staveren en Jasper van der Woude van bureau Infram: “Van wie is het water nou eigenlijk? Belangrijke operationele afwegingscriteria bij het beantwoorden van die vraag blijken: eerlijk-objectief- optimaal. Deelnemers vonden het begrip objectief toch het meest relevant. Want uiteindelijk gaat het erom dat de schade in het gebied zo klein mogelijk wordt gehouden. De vraag was dan ook of we schadebeperking niet meer zouden moeten benadrukken in SWM?”

4. Startnotitie van een Waterakkoord

IJsselmeergebied; Rob Nieuwenhuis van Waterschap Zuiderzeeland: “Het nieuwe waterakkoord krijgt als doel het vastleggen van de

afspraken die nu in SWM en OFP worden gemaakt. Omdat er al acht waterakkoorden bestaan in het IJsselmeergebied, is het de vraag welke constructie het meest geschikt is voor dat overkoepelende waterakkoord? Het gesprek ging ook over de vorm van het nieuwe waterakkoord: hoe maken we de afspraken zo levendig dat we er actief mee aan de slag blijven? Volgens de deelnemers zou het geen juridisch document moeten worden, maar een visie gekoppeld aan concrete doelen. Levend papier dus. Het komende jaar gaan we de boer op om ideeën daarover te verzamelen.”

5. Peilen van verwachtingen over SWM; Pieter Filius van Waterschap Vechtstromen en Ebbing van Tuinen van Witteveen en Bos: “De workshop is breder dan het peilen van verwachtingen. We verzamelen concrete ideeën om te weten wat operationele beheerders willen zien in het project SWM. De insteek was open en de deelnemers konden alle input schriftelijk kwijt. Daar gaan we nu mee aan de slag.”

6. Het informatiescherm 2.0: Marcel Kotte van Rijkswaterstaat: “Het doel is het verzamelen van feedback. We kregen veel reacties en suggesties, o.a. dat het landelijke team SWM eerst nog meer strategische beslissingen moet nemen. Bijvoorbeeld over het gebruik van het informatiescherm in de toekomst. Want is het een informatiescherm of een beheerscherm?” ...

Serious Game

Ype Heijmans, directeur RWS Midden Nederland, vatte het belang van de serious game als volgt samen: “Door klimaatverandering moeten we nog meer samenwerken en samen sturen. Want als iedereen alleen ‘voor zichzelf’ stuurt, krijg je andere (suboptimale) resultaten. Maar samen sturen is best lastig. Dat zullen we dus eerst een paar keer goed moeten oefenen. Daarvoor is de serious game ontwikkeld.”

Bijschrift: serious game- spelvariant ARK/NZK

Er is keuze tussen de spelversie IJsselmeergebied, die gaat over droogte, en de spelversie van het Amsterdam-Rijnkanaal/Noordzeekanaal, die gaat over wateroverlast. Het spel werd door verschillende groepen tegelijk gespeeld.

Enkele reacties na afloop:

“Onze groep begon vanuit het principe ‘laten we het water eerlijk delen’. Maar al snel kwamen we erachter dat dat eigenlijk niet zo makkelijk was. Want we wilden allemaal zo min mogelijk schade. En ook allemaal gelijke schade. Daardoor ontstond er een heel andere blik op het spel. Ondertussen hebben we ook alvast geoefend met de extra 10 centimeter peilopzet in het IJsselmeer. Dat hielp, want daarmee bleken we het droogteprobleem goed op te kunnen lossen.”

“Wij speelden het spel in het directeurenoverleg. We hebben het effect van de 10 centimeter waterbuffer in het IJsselmeer alvast laten zien, en hoe daardoor het kritische moment wordt uitgesteld. Deelnemers dachten tijdens het spel alvast vooruit: ‘hoe pakt klimaatadaptatie uit’, en ‘kan het spel ook iets met sociaal-maatschappelijk schade’, en ook ‘als je het spel dan toch met bestuurders speelt, moet de stemwijzer er dan niet in?’ Kortom: in onze groep ontstond input voor een nieuwe spelversie.”

“Onze groep speelde de versie van het ARK/NZK. We worstelden eerst nog even met het nieuwe model, maar daar zijn we snel uitgekomen. De groep was tamelijk experimenteel, en er werden bonte beslissingen genomen. Daardoor kregen we

meteen goed zicht op hoe belangrijk de maatregelen bij IJmuiden zijn voor het peil in het Markermeer, en hoe dat alle betrokken waterschappen raakt. We hebben dus behoorlijk wat geleerd.”

waterschappen Vechtstromen, Drents Overijsselse Delta, Rijn & IJssel, Vallei & Veluwe en Rijkswaterstaat Oost-Nederland. Naast de waterschappen participeren ook de provincies Overijssel, Drenthe en Gelderland, de inliggende gemeenten en Vitens in het project.

”Ook in onze groep werd het spel geanimeerd gespeeld. Er zat behoorlijke dynamiek in de groep. Uiteindelijk ontstond de bespiegeling: hoe langer je met elkaar praat, hoe beter je tot elkaar komt! Daar kunnen wij wel verder mee.”

Plenaire afsluiting

Ype Heijmans sluit de regiobijeenkomst af met een korte inhoudelijke samenvatting van de dag. Hij meldt dat er volgend jaar weer een gezamenlijke bijeenkomst rond SWM wordt georganiseerd op een nader te bepalen datum en locatie. Wordt vervolgd...

Meer informatie: Anjo van Stralen- Wagner,
anjo.wagner@rws.nl

Korte typering thematiek SWM-IJsselmeergebied: In de regio IJsselmeergebied is er overlap tussen SWM en het operationaliseren van het flexibele peilbeheer in het IJsselmeer (OFP). Het nieuwe peilbesluit voor het IJsselmeergebied moet de zoetwatervoorraad in de regio vergroten. Het besluit wordt in 2018 vastgesteld, in 2019 zal het nieuwe peilbeheer inwerking gaan. Om het flexibele peil in het IJsselmeer/Markermeer te kunnen realiseren, werken waterbeheerders uit de provincie Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Flevoland en Noord-Holland samen. Een belangrijk instrument waaraan gewerkt wordt, is een gezamenlijk informatiescherm.

Korte typering thematiek SWM- Zoetwater Oost-Nederland (ZON): In Oost-Nederland hangt SWM onder het project Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON). De problematiek in ‘Hoog Nederland’ blijkt gedomineerd te worden door droogte, maar de werkgroep SWM-ZON richt zich ook op (lokale) wateroverlast als gevolg van heftige regenbuien. Aansturing van het project gebeurt door het RBO, Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-Oost. Het projectgebied van ZON beslaat het gebied van de